

TKP'NİN 1920'Lİ YILLARDA ATATÜRK'E YÖNELİK ELEŞTİRİLERİ

3 Temmuz 2022

Yıldırım Koç

Atatürk de, Şefik Hüsnü ve TKP de, nihai olarak sınıfsız ve sömürsüz bir dünya arzulamaktadır. Atatürk, bu amaca ulaşmada, bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin yolunu izlemektedir. Şefik Hüsnü ve TKP ise, uluslararası komünist hareketin bir parçası olarak Moskova'da belirlenen bir yoldadır. Nihai amaç aynı olsa da, bu iki yol arasındaki büyük fark, Cumhuriyet döneminde bu iki çizgi arasında önemli çatışmalara ve suçlamalara neden oldu.

Atatürk ile Şefik Hüsnü Deymer konusunda bazı gözlemlerimi dünkü yazımda iletmıştim. Yazının sonunda Şefik Hüsnü'nün dışarıdan talimat alma konusundaki kaygısını ifade eden bir metnini vermiştim. Şefik Hüsnü ile Komintern'in Kemalizm'e yaklaşımı 1927 yılına kadar bir farklılık gösteriyor. Şefik Hüsnü daha eleştirel ve suçlayıcı bir tavır içindeyken, Komintern daha yumuşak bir çizgi izliyor. 1927 yılında Komintern'in tavrı da sertleşiyor.

Bazı tartışmalarda Şefik Hüsnü'nün Mustafa Kemal Paşa'yı 1925 yılından itibaren suçlamaya başladığı belirtilmektedir. Komintern, Kemalist hareketi bir burjuva hareketi olarak değerlendirmekle birlikte, milli burjuvazinin devrimci potansiyelinin bulunduğu kanısındadır. Bu çerçevede de Kemalist harekete yaklaşım daha hoşgörülüdür. Bu farklılık, 1927 yılı başlarında yapılan bir tartışmada açıkça görülmektedir.

9 Şubat 1927 günü Komintern'in "Yakın Şark Sekreterliği"nde yapılan bir toplantıda, Komintern'in Türkiye uzmanlarından Kitaygodorskiy, Şefik Hüsnü'nün Kemalizm konusundaki görüşlerini şu şekilde eleştirdi:

"Kitaygodorskiy: "Türk ulusal devrimi kapitalist gelişme yolunda gidiyor. Bu en önemlisi. (...) Ferdi (Şefik Hüsnü) yoldaşın işaret ettiği çelişkiler Türkiye gerçeklerine uymuyor. Burjuva demokratik devrim süreci bitmiş değil. Ferdi 1925 yılında kimi yoldaşlara Türkiye'de devrimin bittiğini söylüyordu. (...) Şimdi burada Kemalizmin karşı devrimci bir güç olduğunu, ulusal burjuvazinin burjuva devrimini tamamlama anlamında yaratıcılık yeteneğini yitirmiş olduğunu ileri sürmek, Kemalizmin ilerici-devrimci bir etmen olarak tüm önemini gözardı etmektir." ("Yakın Şark Sekreterliği'nin 9 Şubat 1927 Tarihli Toplantısında Yapılan Görüş Teatisi Hakkında Kısa Not", Sinan Dervişoğlu, **1926-1927 TKP MK Tutanakları Büyük Kırılma**, Tüstav Yay., İstanbul, 2007, s.236)

"Kemalizm Anadolu'daki 'fırlamaların', 'parvenülerin' (sonradan görmelerin), devrim sürecinde dönüşüme uğrayan yeni sınıfların üst tabakalarının sözcüsüdür. Kemalizmin yalnız 1922 yılına kadar Anadolu toplumunun çıkarlarını yansıttığını, bugün artık yeni bir ilerici parti gerektiğini söylemek yanlıştır. (...) Eğer Kemalistler ulusal sermayeye ihanet edecek olsalardı, İngiliz ve Fransız sermayesiyle pazarlık oyunlarına girişirlerdi. Oysa onlar en bağımsız sermaye olan İsveç ve Belçika sermayesiyle yakınlaşmayı yeğliyor. 21 yılında Suphi yoldaşın katlinden sonra Kemalistlerin partisi devrimi derinleştirmeye devam ediyor. Devrimin bittiğini ve Kemalizmin işlevinin sona erdiğini kanıtlamak için ispata gerek var, ama ispat yok. Yalnız boş iddialar var. Kemalizmin özgürlük vermediği işçileri kendi partisinin saflarına çekmeye çalışması, Kemalist partinin yığınları kendine daha yakın tutmaya çalıştığını gösteriyor." (Dervişoğlu,2007;235)

Kitaygodorskiy şöyle devam etti:

"Doğu Şubesi'nin kanısı şudur ki, Türkiye ulusal devrimci hareketinin ifadesi olarak Kemalizm henüz işlevini tüketmemiştir. Bu da, Türkiye'de ulusal hareketin önüne nesnel olarak ve tarihsel olarak konan görevler henüz yerine getirilmemiş olmasında dile geliyor. (...) Kemalizm, savaşı bundan böyle de sürdürmeye muktedir mi? Kemalizm daha oldukça uzun bir süre ülkede önemli rol oynayabilecek durumdadır. (Dervişoğlu,2007;237)

"KUTV'da Türkiye kurslarında verdiğim konferansta ana sorun Kemalizmin baş aşağı edilmesi sorunuydu. Bu konuda tüm Türkiyeli öğrenciler tek ağızdan Kemalizmin devrilmesi için en radikal önlemleri gündeme getiriyordu. Ben bunu Ferdi yoldaşın tutarlı olmamasıyla izah ediyorum. Türk yoldaşlar gayet dürüstçe çok büyük bir yanılığa uğratılmışlar, kendilerine yanlış bir görüş

benimsetilmiş ve bu görüş temelinde hatalı sonuçlar çıkarmışlardı. (...) Baştan onlara 'vurun Kemalizme' denmiş, ardından 'sakın vurmayın' deniyor." (Dervişoğlu,2007;238)

"Emperyalist burjuvazi Türkiye'ye sızmak ve ülkeyi kendi etkisi altına almak için can atıyor, ama Kemalist hükümetin şahsında bir engelle karşılaşılıyor." (Dervişoğlu,2007;239)

24 Mart 1927 tarihli bir raporda da Şefik Hüsnü'nün tavrı şöyle eleştiriliyordu:

"Ferdî yoldaş ulusal kurtuluş savaşının nasıl başladığına ve yaşadığı ana aşamalara (hiç olmazsa kısaca bile) kesinlikle değinmeden derhal Şeyh Sait isyanına (Mart 1925) atlıyor, o zamandan itibaren Kemalizm'in tamamen kapitalizme yöneldiğini ilan ediyor ve 'o andan sonra tek devrimci girişimi' olmadığını ekliyor. Kemalistleri değerlendirme bakımından bunun hiç de inandırıcı ve yeterli olmadığı açıkça ortada." ("Merkez Komitesi'nden Doğu Sekreterliği'ne," Dervişoğlu,2007)

Dr.Şefik Hüsnü'nün 1925 yılında yazdığı bir raporda, Kemalistler hakkında şu suçlamalar yer almaktadır: "Kemalistlerin halet-i ruhiyelerini gayet iyi anlıyoruz. Yabancı sermayeyle kesinlikle uzlaşmanın arifesindeler. Açıktır ki böylece halk kitlelerinin baskısının kendilerine dayattığı milli istiklal programının ana noktasına, yani emperyalist güçlerin sömürgeleştirme teşebbüslerine karşı mücadelenin sürekliliğine ihanet ettiklerinin farkındalar. Halk onların emperyalist güçlerle sıkı işbirliğine dayalı olarak iktisadi kalkınmayı sağlama projelerine öylesine karşı ki, işçiler ve köylüler seslerini yükseltme ve iradelerini dayatma durumlarında olsalar bu planlarını uygulamaları imkansız olurdu. Dolayısıyla Kemalistler için emekçi kitleleri halen içinde buldukları dağınıklık halinde tutmaları hayati bir meseledir. Elverişli nesnel koşulların bilinçli emekçilere bir araya gelme fırsatı verdiği yerde bile, Kemalistler onların teşkilatlarını dağıtmak için ellerinden gelen çabayı harcıyor. Bu onlar için emekçileri emperyalist sermayenin himayesi altında acımasızca sömürmelerinin olmazsa olmaz şartıdır. Ancak ne yaparlarsa yapsınlar, bu hain teşebbüste başarıya ulaşamayacaklar. Sınıf mücadelesi ruhu daha şimdiden geniş emekçi tabakaları harekete geçiriyor. Bunlar manevi önderlerinin karşılık verilmeksizin ezilmelerine imkan tanımayacaklardır; kendi kanlarıyla bedelini ödedikleri milli istiklallerinden mahrum bırakılmalarına da izin vermeyeceklerdir." (Erden Akbulut-Mete Tunçay, **İstanbul Komünist Grubu'ndan (Aydınlık Çevresi) Türkiye Komünist Partisi'ne, 1919-1926, 3. Cilt, Mart 1925-Mayıs 1926**, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2013, s.18)

Şefik Hüsnü, B.Ferdî imzasıyla Komintern'in yayın organında 1926 yılında yayımlanan yazısında da, Türkiye'ye şu öneride bulunuyordu: "Kürdistan'ın geniş halk kitlelerine, İngilizler'in baskısından ve kendilerini ezen feodaller ve dincilerden kurtulur kurtulmaz kendi hükümet biçimlerini kendilerinin belirleme hakkının tanınacağına resmen açıklanması." (Şefik Hüsnü, **Yazı ve Konuşmalar**, Kaynak Yay., İstanbul, 1995, s.22)

Şefik Hüsnü, Kemalizm hakkında bir makalesinde 22 Mayıs 1927 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'yı şöyle suçluyordu: "Sovyetler Rusya'sından gelen T.K.F. lideri Mustafa Suphi ve on beş yoldaşının muvasalatı da, bu devreye isabet ediyordu. Bu militanların **Kemalist makamların emriyle** nasıl bir vahşetle ve mahkemesiz katledildikleri hala hatırlardadır." (Dervişoğlu,2007;322)

TKP PROGRAMININ KEMALİZMLE ÇELİŞEN BAZI BÖLÜMLERİ

Mustafa Suphi'nin önderliğindeki TKP'nin birinci programı 1920 yılında Bakü Kongresi sürecinde kabul edildi. TKP'nin Şefik Hüsnü'nün önderlik ettiği dönemdeki ikinci program ise, Komintern'in de onayı alınarak, 1926 yılında kabul edildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkarlarına ve Mustafa Kemal Paşa'nın izlediği bağımsızlıkçı çizgiye birçok açıdan karşı olan **1926 programının** bazı bölümleri (orijinal metne sadık kalınarak) aşağıda sunulmaktadır:

Türkiye Komünist Fırkası programının ana hatları ilk defa partinin 1925 genel kongresinde çizildi. "Ertesi sene zarfında merkez komitasının harici bürosu bu lâihayı tadil ederek mazbut bir program şekline sokmuş; bu proje, 1926 fırka konferansı tarafından tadil ve kabul edildikten sonra, Kominternin tasvibine mazhar olmuştu."

(1) "Türkiye kommunist fırkası, kommunist Beynelmilelinin bir şubesi sıfatı ile, mücadelelerini, - Türkiye'nin hususi şeraiti dahilinde imperyalizme karşı, ve milli burjuvazinin ve büyük emlak ve erazi sahiplerinin hakimiyetine karşı tevcih eder; Sovyetler ittihadı, cihan proletarya inkılâbı ve kommunist

lehinde bulunur; ve mevcut burjuva diktatorluğu yerine amele ve köylü hakimiyetine müstenit bir Sovyet idaresi kurmak gayesini takip eder. Türkiyenin imperyalizm tarafından tekrar esir edilmesinin önüne geçebilecek yegâne müessir kal'ayı teşkil eden kommunist fırkası, bu tehlikeye karşı ameleleri, gündelikçileri ve şehirlerin ve köylerin yarı proleterlerini usullü bir tarzda teşkilatlandırır; her çeşit ezgiye ve soyguna karşı sınıf mücadelelerini inkişaf ettirir; köylüğün bellibaşlı kütlelerini proletaryanın rehberliği altında toplar; ve böylece aynı zamanda amele ve köylünün, bir Sovyet idaresi şeklinde kendi diktatorluklarını tehakkuk ettirmek için icap eden şeraiti hazırlar. Ancak böyle bir diktaturluk halkçı burjuva inkilâbî vazifelerini ifa ve bu inkilâbın müktesebatını tanzim edebilir. Aynı zamanda ancak böyle bir inkılâp burjuva idaresinden, S.S.C.İ. (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler İttifakı, Y.K.) ile müttefikane, bila-vasita sosyalizm kuruluşuna geçişi temin ve tesri edebilir.

(2) "Türkiye kommunist partisi iktidarda bulunan halk fırkasına karşı barışmaz azimkârane bir tarzda mücadele eder. (...) Halk fırkasına karşı mücadelede ilk vazife onun halk aleyhtarı mahiyetini; imperyalizm ile uzlaşmağa doğru istihalesini; sınıf ziddiyetlerinin artmasının önüne geçmekten aciz olan burjuva diktatorluğu menfaatine, amele ve köylülerin sınıf mücadelesini bastırmak hususundaki mürteciâne teşebbüslerini açığa vurmaktır."

(10) "T.K.P. milli istiklâlî ve inkılâp müktesebatını sıyanet etmenin en emin vasıtası olarak amele ve köylülerin silahlandırılmasını, burjuva muhafızlığını meslek edinmiş orduların ilgasını, ve onların yerine bir amele ve köylü milisinin ikame olunmasını, ve neferlere zabitlerini seçmek hakkının verilmesini talep eder."

(19) T.K.P. Sovyetler ittihadını her an daha ziyade tehdit eden imperyalist harp tehlikesine karşı her günlük şiddetli bir propaganda yapar, ve böyle bir harp vukuunda, cihan proletaryasının kızıl ordularıyla omuz omuza, cihan sermayedarlığının aksi-inkılâpçı ordularına karşı dövüşmek türk milleti için vazgeçilmez bir zaruret olduğunu, çok azimkâr bir tahrikât ile, halk kütlelerine ispat eder. Bu zarureti inkâr eden ve aynı zamanda milli istiklâle karşı ve şehir ve köylerin emekçi kütlelerinin en can alacak menfaatleri aleyhine caniyane bir hıyanet teşkil eden temayüllere karşı, fırka bütün kuvvetile çarpışır."

(21) T.K.P., "amele sınıfını" "burjuva diktatorluğunu devirmek için olan son savaşa hazırlar."

(41) "T.K.P. ordu ve donanmada sistemli bir kommunist propagandası yapar ve genç kommunistler federasyonunun asker gençlik arasındaki faaliyetini sevkü idare eder."

(44) "T.K.P. tarafından sevkü idare edilen Türkiye proletaryasının hegemonyası altında amele ve köylü bloku tarafından Devlet iktidarı zaptolunur olunmaz, Sovyet temeli üzerine kurulacak olan amele ve köylü hükûmetinin önünde dikilecek en mustacel vazife, sınıfı düşmanlarının aksi-inkılâpçı hücumlarına karşı yeni nizamın müdafaasını tanzim etmek olacaktır. A.K.H. (Amele ve Köylü Hükümeti, Y.K.), derhal büyük emlak ve erazi sahiplerini, büyük burjuvaziye ve bu istismarcı sınıfların tarafdarlarını, silahtan tecrit etmeğe, aksi-inkılâpçı orduların bekayasını tahrip etmeğe ve amele ve köylüleri silahlandırmağa mecbur olacaktır. Böylece bir kızıl ordunun ve bir inkılâpçı milisin ilk nüvveleri tebellür etmiş olacaktır." (Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar II (1925-1938)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.372)